

3

העמק דבר

משה בנהין
החשון צבר הורב שהי' שכנית עולם על ראשם וכל
הכנהגה היה למעלה מה"פ היה הצרכים קודם - אבל
בפקודי דערבות מואב בכניסתם לארץ שהי' כמעט
בהליכות הטבע - כמבואר להלן ובס' במדבר ודברים -
משה הי' מנחה קודם ופ' מס"כ בס' במדבר בשני
ופליו מסה מנחה - וזה הגיע משום דבהליכות טבע
מעלת בכבדים מסוגלם הרבה כמ"כ לעיל כ"ו י"ב -
והגדה ביד משמשת את הכלש והדעת והרגל ע"ה
הליכות הטוב לפי פלגו ומס"ה אמרו חז"ל במיתות
ברא כרעא - להבוא - פי' הרגל פגע רגלו עמהלך
מעלתו בלי מחשבה ושלל - מס"ה רשע יעקב אשר
מנחה יעמוד לרגלו בימית - ושלל את ידיו להיות
הכריח אך לידו בימית - וע"פ באמון מקרא כ' -
היה שפי' הכתוב הפעם כי פנשה המבורך

שכל את ידיו כי פנשה הבכור - הוא
מיוהר - שהרי ידענו מענין הפרשה כי מנחה הבכור -
אבל יש בזה עונק וטובה - דבאמת לא הי' ליעקב
לשכל את ידיו - אלא להשך את מעמד הבנים -
אבל צאטר מנחה הבכור פש"ה הי' מכיון שיצטרך
מנחה לרגל הימני - של יעקב ואפרים לרגל השמאל
ורק את ידיו שכל שיהי' להיפק - ושעמו ש"ד
שא"כ שהקדים יעקב את הצרכים לפני מנחה ומס"ה
הי' במדבר ראש הדגל - מל"ח בפקודי דש' שינתם
הי' להיפק - ולא עוד אלא אפי' בפקודי דפ' במדבר
נחוב ככל - הדגלים וההגויים עליו משא"כ במנחה
היבז ועליו מסה מנחה - כ"ו בא ללמדנו - פלא הי'
אפרים - קודם לנאשה אלא בענינים רוחניים פה
שמעלה מהליכות טבע - אבל בהליכות עולם
הי' מנחה קודם וגדול מאפרים

בראשית, ח, יג

במדבר, ג, י"א

4

וימאן ויאמר, אמר ליה קדשא בריך הוא את אמרת
וימאן ויאמר חייך וימאן ויאמר אחרא ייתי לברכא
לבנך ויתברכו ביה הדא הוא דכתיב וימאן אביו
ויאמר ידעתי בני ידעתי. (וח"א רכב)

ועתה שני בניך הנזכרים אך זכר
כראובן ושבעון יהיו פי' פירוש,
שהשם הבטיח לו שיתן הארץ הזאת לזרעו
"אחוזת עולם" (פסוק ז), אולם אפרים ומנשה
כעת, היינו כוונן הזה, יהיו כראובן ושבעון.
אבל כבוא הגואל האחרון יהיו לאחדים, כמו
שפרשו (רש"י) [רשכ"ם] ותוספות פרק יש
נחליך (נ"ב קכ"ב) מקרא דכתיב (ויסוקל ממ' ג)
"שער יוסף אחד", וזה שאמר "ועוה" יטלו
שני בניך שני חלקים.

העמק דבר

בקשת העם וההכרה לעשות מלך ולא נמצא טוב
ממנו ע"כ נבחר הוא, אבל חשק משמעו שמואל
בו קורת רוח וטוב לעמוד לפניו, וכך חשק הקב"ה
בישראל באמת, כמבואר בזכ"ר פ' וישלח שלמדנו
מהאי קרא שחשק ה' בישראל: בי אתם המעט
מב"ר העממים - נהפוך הוא מה שעם ישראל
בעלי דעת ימירה המה מעטים המוכשרים לעבוד
את ה' בתמימות יותר משאלו נבחרה אומה אחרת
להקב"ה, וכדאי' צביה דף כ"ה ז' מנח משמיה
ד' מאיר מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני
שכן עזין, ואלולא מאור של תורה ועמלה היה
הדבר קשה עליהם דיותר להלון במום אחר ה',
משום שהמה צטבעם נמשכים אחר אמצעים
הנראים לעינים, וזה היה עיקר ע"ו או כמס"כ
צפ' שופטים י"ח ט' וזכ"מ, וצביאורי על שה"ש
הראינו לדעת כ"ו בפסוק [א' ה'] שמורה אני
ונאווה: (ח) כי מאהבת ה' אתכם - לא מחמת
גדולת דעתם אלא מאהבה שבא כמה פעמים בלי
טעם נגלה לאחר, כי אם התקשרות הרוח כמו
שמודמן האב והבן שלא הכירו זה את זה מעולם
על פי סיבה וצפיגשה מועטת נקשרים באהבה
נפרדה, והיינו משום דמולייהו מוז שרוחם מקושר
בתולדה, כך אהבת ה' לישראל הוא משום שהמה
חלק אלוה ממעל, ומשום זה נקראו בניו למקום
והקב"ה מכנה עצמו אב, כדכתיב צבירת האינו
הלא הוא אביך,

(1) לא מרבים
מב"ר העממים וגו'. הוסיף לבאר טעם השני
שלא לחשוב מדוע נבחר בישראל משום שהם
מרוצים, ואין הכונה רצוי בכמות, דמהיכי תיתי
לנחשב דבר שכל עין רואה הפכו, וגם מה זה
מעלה רצוי עם המוני, אלא משמעות רצוי כ"פ
באיות, שבאומה זו מצוי גדולי הדעת הרבה
יותר מבאומה"ע לפי ערך ההמון, וא"כ היתה
הדעת נוחנת שאין לחוש כל כך על ישראל שיטעו
אחר ע"ו, ועל מה זה החשיקה המורה אותנו
ממנה כל כך: חשק ה' בכם ויבחר בכם -
במירה משמעו אפילו מי שמוכרח לקבל לו ריע
ובחר במוצא שמואל, אע"ג שאינו כ"כ טוב
בעיניו אך שאינו מוצא טוב ממנו, וכלשון הנביא
שמואל אי' יי כ"ד הראיתם אשר נבחר צו ה' כי
אין כמוהו בכל העם, פי' אע"ג דלא זהו שראוי
למלכה מלד עצמו, כמו שהוכיח סופו, אבל מלד

6
(1) כי עם קדוש אתה וגו'
בך וגו'. מסביר שני טעמים על מה שחשה
המורה לאבד ע"ו בארץ ישראל, ומדוע לא נלטו
אוה"ע לצער ע"ו בארלם, והרי גם המה נלטו
שלא לעבוד ע"ו, ומכ"מ אין להם לחוש מה
שנמצא ע"ו בארלם, ורק ישראל בארץ ישראל
הזכרו על זה ציומר, ונתן המקרא טעם א' כי
עם קדוש אתה - ומס"ה אהה עלול שיהא
נטפל שמן ע"ו נך, כדרך כל קדושה שדברים
טמאים נמשכים אחריה ציומר, ז' ובך בחר ה'
וגו'. משום הכי חש הקב"ה עליך יותר ממה
שחש עליהם, על כן הזהיר שלא ימצא בארץ
דבר המוכשר להכשילך: לעם סג"ה מב"ר
העממים וגו'. אומר שנו נקבצים כל דבר, כך
בישראל יהיו נקבצים כל גרי הדק שנתמלא בכל
העמים, ולא יהיו עובדי ה' בפני עצמן, אלא יהיו
נכללים בקרב ישראל עם ה':

פס' צב"ה, פ"ק 3 בס"פ ד"ג, ח

10

שם מביאים לידי הנפת הדעת, מכל מקום צא בלשון זווי ואזהרה, דכל זה אינו אלא כמו כלי אומנות למי שהוא אומן, שהמה סבה והכשר לעשות כלי, מכל מקום בלי רצון וחשק לעשות יאבדו כל הכשרונות, כך כל אלו הסבות המקריבים לה' מכל מקום מבלי משים יאבד ההכשר (א):

והנפת אותם תנופה. מחלה הימה העמדה לפני אהרן וזכינו מניף לבצם בדרכי ה', ואחר כך כשיעבדו במשכן יוסיפו לעלות ולהניף את דעתם לדיעת ה' ואהבתו, אם אך נטהרו מדברים שעלולים להכשל כמש"כ. והנה אף על גב דקריבה לקדושה ומכל שכן העבודה

באגרו פולא גהאלוף - פיק ה' - פ"ט טו

הרחב דבר

(א) וכבר הראנו לדעת דכל זה הוא גם כן בעסק המורה דבא לקבל על מורה מגביה לנו לדרכי ה', ומכל מקום נדרש להזהר שלא יהפך לרועץ כמש"כ להלן פרשת חקת על הפסוק ומצותם הגיף, וכדרכי רבא מולין דף פ"ט יכול יגיס דעתו וכו', וחילול השם על ידי עבירה כ"ש, וגם כל הגדול מחזירו יצרו גדול בעצירות שאינם נשאר בני אדם, וכדאיחא בסוכה דף נ"ג כל הגדול מחזירו יצרו גדול מחזירו, ופירוש מאמרם זה יצר הרע שנקרא נפשו שהוא מטעה דעת תלמיד חכם שעושה מלוא, משום הכי נריכס להטור וללמוד לשמה שהיא מדרכמו להיות לדיק חסד יצר ונאמן. וכאזכה להלכת המורה וזוהירות כראוי, היא סבה להגביה עוד את הדעת לאהבת ה', דמניא בספרי פרשת ואחמקן ואהבם את ה' וכי היאך אדם אוהב להקב"ה חלמוד לומר והיו הדברים האלה וגו' שמתוך כך אמה מכיר את מי שאמר והיה העולם, אבל כל זה אם הוא משים לב להשיג על ידי זה אהבת ה', אבל מבלי משים תאבד זו המועלת, ולא נשאר אלא מלמוד בלבד שגם הוא ענין רם ונשא, אם אך לא נהפכה לו עוד לרועץ וכענין שאמרו בזימא דף ס"ד לא זכה נעשית לו סם המות, וע' מש"כ בספר דברים ד' ט' וי"ד:

היותו זכור לו גהאלוף

העמק דבר

ח (ב) בהעלותך את הנרות. כתב הראב"ע שנקמכה פרשה זו להודיע כי הדבור יהיה גם כלילה, והרמב"ן הפסוק ממאמרם ו"ל והלא לא נדבר עם משה אלא ביום, אבל כבר ביארנו ריש פ' תלוא וכו' אמור דהמנורה תכליתה לפלפולה של תורה, וזה הלמוד היה כלילה כמבואר בשמות רבה פ' תשא שכלילה חזר משה בעצמו, והיינו מורה שבעל פה, עם סיוע מן השמים, והיה משה צא לאהל מועד גם כלילה בשביל תורה שבעל פה, ומשום הכי צא הסמיכות של הנרות (א):

בגדגרי, תולא גהאלוף

הרחב דבר

(א) ורש"י פירש בשם המדרש שצא הפרשה לכאן משום שחלשה דעת אהרן אמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהם כו', וכבר נתעורר הרמב"ן מה זה נרות ציחוד ולא קטרת וכל הקרבנות, והציא הוא ו"ל בשם מדרש שהנרות הוא לדורות אפילו בזמן שאין בית המקדש קיים, ופי' שהיינו נרות חנוכה. ויש להבחין מה זה ענין חנוכה לכאן, אבל כבר ביארנו כמה פעמים שהקרבנות במשכן לא צאו למכלית פרנסה כמו שהיה בבית עולמים, אלא בשביל יעוד למשה, ומשום הכי משעה שנמדדו במעשה מרגלים ולא בא יעוד למשה פנים אל פנים כמש"כ החוספוט ב"ב דף קכ"ח, לא הקריבו הצבור קרבנות כדאיחא בחגיגה דף ו'. אבל המנורה צאה ציחוד בשביל פלפולה של תורה וזה היה גם לדורות, וגם נרות חנוכה מועיל לזה כדאיחא בשבת פירק ב' [כ"ג ב'], וע"ע מש"כ בהרחב דבר ס' שמות ל"ט:

ג

ד. קלר יב יתאגיד

העמק דבר

(א) ולקחו בגד תכלית. הקדים צמנורה לקיחת הבגד קודם שהזכיר את המנורה, ולא ככל כלי שרת שצפרשה, ללמדנו דכח פלפולה של תורה צעיא קיעתא דשמיא לעמלים צה עוד קודם שהגיעו להיות תלמידי חכמים, שהיו יכולים להגיע לבסוף לכבודה: וכמו את מנורת המאור ואת נרותיה וכו'. ללמדנו שהרצ עם התלמידים הוא מוכרח להיות צוותא אחת, והיו עיניהם רואות את מוריהם ומשמשים אותם, וכולם מושגחים צפרעות כמו הרב כן התלמידים שהיו מלליחים בלמודם, ומשום הכי היו הכל בצגד תכלית אחד:

פולא בגדגרי יב, ג